

Amsterdam, 17 november 2025

Betreft: Visie Landbouwcoalitie voor Rechtvaardige Handel: EU-Mercosur vrijhandelsverdrag, algemene EU-handelsbeleid en Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) na 2027

Geachte leden van de Commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp en leden van de Commissie Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,

Allereerst willen wij u feliciteren met uw (her)verkiezing als lid van de Tweede Kamer. Middels deze brief van de Landbouwcoalitie voor Rechtvaardige Handel geven wij u allereerst onze visie over EU-Mercosur vrijhandelsverdrag. Aan het einde presenteren wij een alternatief voor het huidige EU-handelsbeleid en het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) dat de komende jaren wordt hervormd. Wat ons betreft hangt het GLB namelijk nauw samen met eerder gemaakte handelsafspraken in de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

De Landbouwcoalitie voor Rechtvaardige Handel bestaat uit de volgende organisaties: Dutch Dairymen Board (DDB), Foodwatch NL, Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV), Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV), Platform Aarde Boer Consument en Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding (BD-Vereniging). We werken nauw samen met maatschappelijke organisaties en vakbonden binnen de Handel Anders!-coalitie. Hiermee hebben we ook een gezamenlijke analyse en alternatief gepubliceerd.¹

Wij sturen deze brief nu, omdat er op 19 november een Algemeen Overleg Raad Buitenlandse Zaken Handel is binnen de Commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp. Hierbinnen zal het EU-Mercosur-vrijhandelsverdrag een prominente rol spelen verwachten wij. Te meer de Europese Raad nog dit jaar een beslissing wil nemen hierover en 14 november - eindelijk! - de kabinetsappreciatie over dit verdrag naar buiten is gekomen. Wij vinden het zeer teleurstellend dat - ondanks tegenstand van de BBB binnen de Tweede Kamer en in het Europees Parlement - het kabinet voornemens is in te stemmen met dit verdrag binnen de Europese Raad. Een tegenstem of een onthouding van Nederland kan namelijk essentieel zijn om het verdrag tegen te houden binnen een blokkerende minderheid.

In september werd er een rondetafelgesprek over dit verdrag gehouden, waaraan de Landbouwcoalitie voor Rechtvaardige Handel heeft deelgenomen. Hierin hebben wij betoogd waarom wij – evenals het overgrote deel van de boerenorganisaties in de EU - uitgesproken tegen dit vrijhandelsverdrag zijn. Omdat de meesten van u nieuw zijn in deze commissie, zullen we het position paper dat we in september stuurden, nu updaten en aanvullen.

Naast een afwijzing van EU-Mercosur, pleiten wij voor een radicalere hervorming van het GLB na 2027, zodat de verkeerde beleidskeuzes die sinds de vrijhandelsafspraken in 1992 zijn gemaakt, worden hersteld. Dan kan weer worden voldaan aan de doelstellingen van het GLB, zoals boeren een redelijk verdienmodel aan bieden. Pas als boeren een eerlijke prijs voor hun producten krijgen en beter beloond worden voor maatschappelijke diensten, is een echt duurzame landbouw mogelijk die bijdraagt aan het behalen van EU- en Nederlandse duurzaamheidsdoelstellingen. Het voordeel is dat het GLB-budget bij deze hervorming ook veel effectiever kan worden ingezet en geheel ten goede komt aan het behalen van maatschappelijke doelstellingen.

¹ Een oproep voor eerlijke en duurzame handel, Handel Anders!-coalitie, 2020, <https://handelanders.nl/publicaties/handel-anders>

Wij hopen deze brief binnenkort toe te lichten in een persoonlijk gesprek met uw fractie in Den Haag of per Zoom. Mocht u daar op in willen gaan, dan horen wij dat graag van u. Ook zijn we benieuwd naar eventuele vragen en opmerkingen.

Alvast bedankt voor uw medewerking en reactie. We zien uit naar een prettige samenwerking de komende jaren.

Met vriendelijke groeten,

Landbouwcoalitie voor Rechtvaardige Handel Website: <http://aardeboerconsument.nl/>
Coördinator: Guus Geurts Email: guusgeurts@yahoo.com
Telefoon: 06 – 439798

Visie over EU-Mercosur, algemene EU-handelsbeleid en GLB na 2027

Analyse van de negatieve gevolgen van vrijhandelsverdragen in het algemeen

De huidige vrijhandelsverdragen en WTO-regels pakken slecht uit voor boeren wereldwijd, de mondiale voedselzekerheid en natuur en milieu. Enerzijds omdat zij boeren tot onderlinge concurrentie dwingen doordat de bescherming van regionale en nationale markten wordt afgebroken. Zij krijgen hierdoor te maken met te lage en onstabiele prijzen. Hierdoor wordt de voedselzekerheid op basis van productie door lokale boeren over de gehele wereld in gevaar gebracht. Anderzijds dragen deze vrijhandelsafspraken bij aan uitstoot van broeikasgassen door onnodig transport en omzetting van natuurgebieden in landbouwgronden, met name in het Mondiale Zuiden. Europese veehouders en akkerbouwers hebben vooral te maken met een reeks vrijhandelsverdragen waarbij offensieve belangen van Europese industrie- en dienstenbedrijven worden uitgeruild voor concessies op gebied van landbouw en veehouderij. Te denken valt dan aan de reeds afgesloten verdragen met Oekraïne, Canada (CETA) en Nieuw-Zeeland. De grootste bedreiging waarin dit weer plaatsvindt, vormt nu het EU-Mercosur-verdrag.

Belangrijkste kritiepunten op het EU-Mercosur vrijhandelsverdrag

* Het EU-Mercosur-verdrag stelt de Europese akkerbouwers en veehouders bloot aan oneerlijke concurrentie door import van producten die zijn geproduceerd onder (veel) lagere milieu-, arbeids-, voedselveiligheids- en dierenwelzijnsstandaarden. Dit omdat er - ondanks veel retoriek in de niet-afdwingbare duurzaamheidshoofdstukken (*TSD-chapters*) - nog steeds geen eisen mogen worden gesteld aan importproducten op gebied van milieu, dierenwelzijn en arbeidsomstandigheden binnen de WTO en dit verdrag. Binnen de veeteelt zijn de dierenwelzijns-eisen in Mercosur-landen niet bestaand of een stuk lager dan in de EU,² en is er geen sprake van een sluitend en controleerbaar Identificatie- en Registratiesysteem. Bij de teelt van o.a. soja, maïs, suikerriet, appels en peren worden er in Latijns-Amerika vele bestrijdingsmiddelen gebruikt die in de EU zijn verboden. Door dit verdrag zullen er nog meer van deze verboden pesticiden naar de Mercosur-landen worden geëxporteerd. Residuen van deze bestrijdingsmiddelen komen zo toch in de Europese voedselketen terecht.³

² *The EU-Mercosur trade agreement: A trade-off at the expense of animal welfare*, The Greens/EFA in EP, 2021, zie: <http://extranet.greens-efa-service.eu/public/media/file/1/6797>

³ In 2018-19 werden er 7.000 ton - in de EU verboden - pesticiden van de EU naar de Mercosur-landen geëxporteerd. *EU exports of banned pesticides fuelling death & destruction in Mercosur*, May 2021, zie:

Wegens lessen uit het verleden, zien wij geen heil in de pogingen om te komen tot hogere productiestandaarden binnen ondemocratische werkgroepen. Dus deze oneerlijke concurrentie zal blijvend zijn. Daarbij willen wij u wijzen op een stemming in het Europees Parlement onlangs, waardoor de antiwegkijkwet (CSDDD) bijna volledig is ontmanteld en de meeste EU-bedrijven niet meer verantwoordelijk zijn voor mensenrechtenschendingen en milieuschade in de gehele productieketen, inclusief binnen Mercosur-landen.⁴

* Het verdrag zal vooral negatief uitpakken voor gezinsbedrijven met name in de rundvee- en pluimveehouderij en akkerbouw, omdat de tariefvrije import van rundvlees, pluimveevlees, maïs, suiker en ethanol fors verhoogd zal worden. Er zal ook meer soja geïmporteerd worden doordat Argentinië haar exportbelasting dient af te schaffen en indirect zal er meer soja geteeld worden voor de extra quota pluimvee- en rundvlees.⁵ In het geüpdatete rapport van de WUR worden deze negatieve gevolgen voor met name rundvee- en pluimveebedrijven bevestigd: 'Met name de Nederlandse import van hoge kwaliteit rundvlees en pluimveevlees, die relatief hoge importbescherming genieten (door importtarieven, tariefcontingenten en/of NTM's), zal naar verwachting zowel procentueel (respectievelijk 111% en 69%) als in waarde uitgedrukt (278 miljoen euro en 137 miljoen euro) aanzienlijk toenemen.' Daar komen negatieve effecten op gebied van groente en fruit (85 miljoen euro) en suiker (7 miljoen euro) bij. De extra import van landbouwproducten uit Mercosur leidt ook tot een daling van de Nederlandse export op de interne EU-markt. Dit leidt tot een verwachte verlaging van de Nederlandse productiewaarde: rundvlees (459 miljoen euro), pluimveevlees (119 miljoen), rundvee (48 miljoen), pluimvee (27 miljoen), suiker totaal (30 miljoen), veevoer (22 miljoen) en groente en fruit (17 miljoen). De Nederlandse productiewaarde van zuivel zou naar verwachting toenemen met 54 miljoen euro.⁶ Conclusie : De 'winst' op gebied van zuivel valt voor melkveehouders, in het niet bij het verlies op gebied van rundvlees. Daarnaast is er sprake van oplopende negatieve effecten doordat ook eerdere handelsverdragen al leiden tot meer import met producten die niet aan de Europese standaarden voldoen, zoals met Oekraïne (akkerbouw, eieren en pluimveevlees), Canada (akkerbouw, rund- en varkensvlees) en Nieuw-Zeeland (zuivel en rundvlees)⁷. Wederom wordt in dit vrijhandelsakkoord landbouw als wisselgeld gebruikt om de belangen op gebied van industrie en zakelijke diensten te dienen.

* Dit verdrag staat lijnrecht tegenover het streven naar kringlooplandbouw, transitie naar verduurzaming, een meer dierwaardige veehouderij en eerlijke beloning aan boeren voor een zo milieu- en diervriendelijk product. Deze transitie zal namelijk gepaard met hogere kosten aan boeren. Juist dan brengt de oneerlijke concurrentie met laagwaardigere producten door dit verdrag, het verdienmodel en lange-termijn-

<https://left.eu/issues/publications/cycle-of-poison-and-molecular-colonialism-in-the-commercial-relationship-between-mercosur-and-the-european-union/>

Zie ook *NGO's en vakbonden eisen stopzetting van de productie, export en import van verboden pesticiden door de EU* (2025): https://www.pan-europe.info/sites/pan-europe.info/files/public/resources/Letters/Banned%20pesticides_NL_FINAL.pdf

⁴ *Europese duurzaamheidsdoelen sneuvelen, minder regels voor bedrijven*, NOS, 13-11-2025, zie:

<https://nos.nl/artikel/2590315-europese-duurzaamheidsdoelen-sneuvelen-minder-regels-voor-bedrijven>

⁵ Zie voor precieze aantallen en een uitgebreide analyse: *Hoofdstuk 2 Gevolgen voor landbouw, veehouderij en voedselvoorziening* in het rapport *Het EU-Mercosur handelsverdrag: een kritische analyse en een alternatief* door de Handel Anders!-coalitie (2021): <https://handelanders.nl/wp-content/uploads/2021/10/nieuwe-publicatie-over-het-EU-Mercosur-handelsverdrag.pdf>

⁶ *Effecten van het EU-Mercosur-akkoord op de Nederlandse economie*, Wageningen Social & Economic Research, april 2025, zie: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D20765>

⁷ 2022, zie: <https://vilt.be/nl/nieuws/vrijhandelsakkoord-eu-en-nieuw-zeeland-is-rond>

perspectief van boeren in gevaar. Om deze reden heeft naast onze coalitie, ook de gehele Nederlandse pluimveesector zich tegen dit verdrag gekeerd.⁸

* We zijn solidair met de gezinsbedrijven in de melkveehouderij in Mercosur-landen, die de nadelen van dit verdrag ondervinden, door extra concurrentie van (gesubsidieerde) Europese kaas. Andere slachtoffers zijn de Inheemse volkeren en kleine boeren in deze landen die - vaak met geweld - hun land verliezen om de extra productie door grootgrondbezitters binnen dit verdrag mogelijk te maken. Het gaat dan om soja, vlees, maïs en suiker, maar ook om extra mijnbouw voor mineralen voor de Europese markt. Wij willen erop wijzen dat Nederland zich dient te houden aan het UNDROP verdrag, een VN-verdrag over de rechten van boeren en andere werkenden op het platteland.⁹ Specifiek graag aandacht voor het recht op voedselsoevereiniteit (art.15), een eerlijke beloning voor hun producten op lokale, nationale en regionale markten (art. 16), en een verbod op landroof (art. 17). Al deze rechten zullen geschonden worden door dit verdrag in de EU en/of Mercosur-landen.

* Door de extra export van landbouw- en mijnbouwproducten draagt dit verdrag bij aan klimaatverandering door de hiermee gepaard gaande natuurvernietiging, en het onnodige transport van producten, waarvan de EU voldoende aanbod heeft zoals vlees of alternatieven kan produceren zoals eiwit- en oliegewassen. Een verwijzing naar het Parijs-Klimaatverdrag, voorkomt deze problemen niet. Daarbij maakt het verdrag de EU nog afhankelijker van de import vanuit het buitenland en brengt daarmee de voedselzekerheid en strategische autonomie in gevaar.

Het verdrag blijft ook met Trump en met additionele afspraken en compensaties onacceptabel

* Zoals bekend is er al jaren veel kritiek op dit EU-Mercosur-verdrag door boeren- en maatschappelijke organisaties. De Europese Commissie probeerde met allerlei kunstgrepen het verdrag toch acceptabel te maken zoals met de EU-ontbossingwet (EUDR). EUDR is een stap in de goede richting, maar heeft als nadeel dat de ontbossing voor suiker en bio-ethanol gewoon kan doorgaan. Ook doen savannes niet mee, terwijl die in de Mercosur-landen juist moeten wijken voor sojaplantages. Daarbij wordt de EUDR naar verwachting weer voor een jaar uitgesteld.

* Verder zal het *rebalancing mechanism* binnen het akkoord dat in december 2024 naar buiten kwam, -wel degelijk - leiden tot verdere afzwakking van (toekomstige) EU sociale -, gezondheids- en milieuwetgeving en de effectiviteit ervan.¹⁰ Dit is het zogenaamde *chilling effect*. De zorgen voor toenemende ontbossing in Brazilië nemen onder tussen toe, omdat het parlement heeft ingestemd met de zogenaamde *Devastation Law*. President Lula heeft een deel hiervan gevetood, maar het is nog niet zeker of het parlement hiermee akkoord gaat.¹¹ Dit parlement is in meerderheid rechtsconservatief en staat onder grote invloed van grootgrondbezitters en de multinationale agribusiness zoals Cargill, Bunge en ADM. Onder druk van deze

⁸ Rapport over Mercosur laat alarmbel rinkelen bij pluimveesector, mei 2025, zie:

<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2025/05/22/rapport-over-mercotur-laet-alarmbel-rinkelen-bij-pluimveesector>

⁹ United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas : resolution / adopted by the Human Rights Council 28-9-2018, zie: <https://digitallibrary.un.org/record/1650694?v=pdf#files>

¹⁰ Analysis of the "Rebalancing Mechanism" of the EU-MERCOSUR Free Trade Agreement, Instituut Veblen, juni 2025, zie: <https://www.veblen-institute.org/Analysis-of-the-Rebalancing-Mechanism-of-the-EU-MERCOSUR-Free-Trade-Agreement.html>

en *How Sustainable is the EU-Mercosur Agreement?*, University of Amsterdam, mei 2025, zie: <https://climatelitigation.uva.nl/news/how-sustainable-is-the-eu-mercotur-agreement/>

¹¹ *Brazil's president signs environmental 'devastation bill' but vetoes key articles*, The Guardian, augustus 2025, <https://www.theguardian.com/world/2025/aug/08/brazil-president-lula-devastation-bill-law-environment>

bedrijven werd onlangs het einde van het moratorium op ontbossing voor sojateelt in de Amazone afgekondigd.¹²

* We zijn fel tegen het zogenaamde compensatiefonds beter 'chantagefonds', waardoor boeren die schade oplopen door dit vrijhandelsverdrag worden afgekocht met een fooi. We sluiten ons dus ook aan bij de gezamenlijke verklaring van Europese boeren en verwerkers in de agrarische industrie.¹³ Ook gaat dit fonds ten koste van het GLB-budget, dus betalen boeren het eigenlijk zelf bij het huidige GLB.

* Ook zien wij - evenals alle Europese boerenorganisaties - niets in de extra *Safeguard Mechanism* (vrijwaringsmaatregelen), die zouden worden ingezet bij een onverwachte toename van de import uit Mercosur of een plotselinge daling van de prijs. De genoemde drempels en triggers zijn onwerkbaar en zullen de getroffen sectoren geen extra bescherming bieden. We sluiten ons dus ook aan bij de gezamenlijke verklaring (13 november) op dit gebied en tegen dit verdrag door COPA-Cogeca (waarvan LTO NL lid is) en EC Via Campesina (waar Toekomstboeren (lid Platform ABC) bij is aangesloten), de Europese verwerkende industrie binnen suiker, ethanol, rund- en kippenvlees, en de vakbond voor werknemers in de landbouw EFFAT.¹⁴

* Een andere kunstgreep die de Europese Commissie dit najaar heeft uitgehaald is het verdrag te splitsen in een interim-handelsovereenkomst (*EU-only*) en een politieke Partnerschapsovereenkomst (gemengd). Het gaat hiermee lijnrecht in tegen het afgesproken onderhandelingsmandaat en een motie van de Nederlandse Tweede Kamer. Het voor ons essentiële handelsdeel hoeft dan niet meer te worden voorgelegd aan de nationale parlementen. Ook wordt een eventuele Nee-stem - die u aan het kabinet wilt meegeven aan de Europese Raad - veel minder waard, omdat er daar geen unanimité meer nodig is. Uw democratische inspraak in dit verdrag wordt dus op twee manieren ernstig beperkt. Deze aanslag op de democratie van nationale parlementen is een reden te meer dat een groep Europarlementariërs dit verdrag - middels een resolutie - ter beoordeling wil leggen aan het Europese Hof van Justitie.¹⁵ Wij verwijzen graag naar een uitgebreide juridische analyse waarom dit verdrag strijdig is met fundamentele EU-verdragen.¹⁶ Waarschijnlijk nog in november wordt duidelijk of zij hiervoor een meerderheid krijgen binnen het Europees Parlement (EP), waardoor voorlopige invoering van het handelsdeel in ieder geval vertraagd kan worden. Wij roepen u op om u collega's in het EP te vragen voor deze resolutie te stemmen.

* Last but not least: geopolitiek. Dit verdrag is geen 'oplossing' voor de eventuele afgenomen handel met de VS. De handel met Mercosur-landen is relatief bescheiden: 0,7% van de totale Nederlandse export en 1,7% van de totale Nederlandse import. Hetzelfde geldt voor de EU, met respectievelijk 0,8% en 0,7%. Daarentegen ging in 2024 20,6% van alle EU export naar de VS, terwijl 13,7% van alle EU import afkomstig

¹² *Brazil regulator suspends soy moratorium, orders probe of exporters*, Reuters, augustus 2025, zie:

<https://www.reuters.com/sustainability/brazil-regulator-suspends-soy-moratorium-orders-probe-exporters-2025-08-18/>

¹³ *Joint Statement: EU-Mercosur agreement: A "compensation Fund" for farmers that sparks more concern than reassurance*, European Association of Sugar Manufacturers, oktober 2024, zie: <https://cefs.org/joint-statement-eu-mercursosur-agreement-a-compensation-fund-for-farmers-that-sparks-more-concern-than-reassurance/>

¹⁴ *EU-Mercosur Agreement betrays European farmers, workers, consumers and the environment*, EFFAT et al, 13-11-2025, <https://effat.org/in-the-spotlight/eu-mercursosur-agreement-betrays-european-farmers-workers-consumers-and-the-environment/>

¹⁵ *EU Parliament throws up last-minute hurdle to Mercosur deal*, 12-11-2025, Politico, zie:

<https://www.politico.eu/article/european-parliament-last-minute-hurdle-eu-mercursosur-deal/>

¹⁶ *Brief analysis of the compatibility of the EU-Mercosur Partnership Agreement and the Interim Trade Agreement with the EU Founding Treaties*, N. de Sadeleer, Full Professor UCLouvain, 7 november 2025, zie:

<https://tradeenvironment.eu/wp-content/uploads/2025/11/Working-paper-20254-Article-21811-TFEU.pdf>

was uit de VS.¹⁷ Daarbij is de extra groei van het BBP door dit verdrag verwaarloosbaar. Laat u ook niet misleiden door de oproep dat we dit vrijhandelsverdrag nodig hebben, omdat China ons anders voor is. De EU heeft - evenals China - nu al een goede handelsrelatie met Mercosur. Deze kan natuurlijk verbeterd worden door betere politieke samenwerking en onderlinge afspraken, maar daar is dit slechte handelsverdrag niet voor nodig. De EU zou beter met Brazilië en andere landen in het mondiale Zuiden samen kunnen optrekken, tegen de chantagetactieken die Trump toepast binnen het VS-handelsbeleid.

Alternatief voor het algemene handelsbeleid en Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB)

De EU en Mercosur zouden samen kunnen optrekken in een drastische hervorming van de huidige WTO-regels, zodat beide continenten meer zelfvoorzienend kunnen worden in basisbehoeften als voedsel en energie. Wij sluiten ons dan ook aan bij de voorstellen van de internationale boerenbeweging La Via Campesina tot alternatieve multilaterale handelsregels gebaseerd op voedselsoevereiniteit, in VN-verband.¹⁸ Een eerste stap is dat dat landbouw en voedsel buiten dergelijke handelsverdragen blijven, zolang die gebaseerd zijn op de huidige WTO-regels. Dan kunnen alternatieve afspraken met landen worden gemaakt voor de handel in landbouwproducten, waarin wel eisen gesteld kunnen worden aan de productiewijze van importproducten, en kunnen Europese en Nederlandse boeren worden beschermd tegen oneerlijke concurrentie.

De coronacrisis en de oorlog met Oekraïne heeft ons alle reden gegeven te streven naar meer regionale zelfvoorziening en het veilig stellen van voedselzekerheid op de lange termijn. Dus in plaats van de auto- en machine-industrie deels weg te concurreren in Mercosur-landen met dit verdrag, geeft de EU dan de Mercosur de kans om deze industrie en kwalitatief hoogwaardige banen te beschermen. Aan de andere kant krijgen Europese akkerbouwers de kans om Europese eiwit- en oliegewassen te telen door verhoogde importheffingen op soja, en beschermen we veehouders tegen de import van vlees. Dan kunnen we echt werken aan kringlooplandbouw. En mocht het Nederlandse stikstofbeleid er toe leiden dat de veestapel verminderd wordt, dan krijgen - door het uitschakelen van oneerlijke concurrentie - veehouders de kans ook met minder dieren een leefbaar inkomen te behouden.

Daarvoor zal echter ook het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) na 2027 drastisch moeten worden veranderd. We pleiten voor herinvoering van marktregulering bestaande uit: invoering van minimumprijzen, flexibele productiebeheersing en veiligheidsvoorraden binnen de gehele akkerbouw en veehouderij. Dan kunnen de huidige hectarepremies, die oorspronkelijk een compensatie zijn voor prijsverlaging, worden afgeschaft. Het vrijkomende budget kan dan worden gebruikt voor een veel betere vergoeding aan boeren voor hun groene diensten aan de samenleving. Op die manier wordt het GLB-budget veel effectiever en efficiënter ingezet. Voor meer details over de achterliggende historische analyse en dit alternatief zie onze eerdere brief aan uw commissies.¹⁹ Dit pleidooi voor marktregulering wordt ook ondersteund door een brede Europese coalitie van boeren- en maatschappelijke organisaties.²⁰ Een Nee tegen dit EU-Mercosur-verdrag biedt dan ook een uitgelezen kans tot deze broodnodige hervorming van het handels- als landbouwbeleid.

¹⁷ *Handel EU-VS: feiten en cijfers*, Europese Raad, <https://www.consilium.europa.eu/nl/infographics/eu-us-trade/>

¹⁸ *Free Trade Agreements are Failed Trade Agreements. An alternative is now urgent and necessary*, La Via Campesina, 2024, zie: <https://viacampesina.org/en/2024/02/free-trade-agreements-failed-trade-agreements-an-alternative-is-now-urgent-and-necessary/>

¹⁹ Brieven Landbouwcoalitie aan Tweede Kamer, eind 2023, en aan informateur en reactie op kabinetsreactie, 2024: <https://aardeboerconsument.nl/visie-rechtvaardig-handels-en-landbouwbeleid-aan-informateurs-gestuurd>

²⁰ *Towards a just, resilient and future-fit EU - Joint proposals of national agrifood coalitions for the CAP post-2027*, juni 2025, zie: https://goodfoodgoodfarming.eu/wp-content/uploads/2025/06/Paper_GFGF_25.pdf